

Handläggare:

Julia Hjertén
OrdförandeDatum för besök: 2019-11-12

Rapport från återbesök på Försvarsmedicinskt Centrum (FöMedC)

Rapportens syfte

Efter Pliktrådets återbesök på FöMedC, Göteborgs garnison, den 12 november 2019 redovisas här de intryck som gavs vid besöket. För kännedom bör nämnas att dokumentet är diariefört och därmed att betrakta som en offentlig handling om någon skulle begära det.

Det finns två anledningar till att Pliktrådet skriver rapporter. För det första underlättar en rapport att minnas alla intryck från de förband som besökts och skapar även underlag för Pliktrådets stora slutrapport. Den andra anledningen är att Pliktrådet kan erbjuda feedback till det förband som besökts.

Om ni hittar något i denna rapport som är felaktigt eller illa underbyggt går det bra att ta kontakt med Julia Hjertén i Pliktrådet. Detta görs lättast genom att skicka ett mejl till julia.hjerten@pliktradet.se. Det går också att ringa på 070-848 59 79.

Begreppslista

FM	Försvarsmakten
GU	Grundutbildning
LMA	Lokalt medinflytandeansvarig
ÖB MA	Överbefälhavaren Military Advisor
HKV PROD FPE UTB	Högkvarteret produktionsledningen förbandsproduktionsenheten utbildningssektionen

Om Pliktrådet

Pliktrådet är det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspiktiga under grundutbildning. Rådet består av fem före detta värnpliktiga, där ledamöterna väljs vid den årliga Värnpliktskongressen. Pliktrådet företräder på nationell nivå samtliga värnpliktiga i Sverige och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Om rapporten

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA/rekrythandläggare, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på berört förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört SSHF. Från och med att Pliktrådet skickat ut rapporten har förbandet två veckor att återkoppla på dess innehåll. Därefter skickas en slutgiltig version av rapporten till förbandet, ÖB MA samt HKV PROD FPE UTB.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	4
Inledning.....	4
Utbildning	4
Arbetsmiljö och säkerhet	5
Attityder	5
Fysisk och psykisk hälsa	5
Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen	6
Befäl och ledarskap	6
Materiel och utrustning	6
Information och mönstring.....	7
Befälsutbildning innan inryck	7
Informationshelg	7
Information till värnpliktiga	7
Befattningar	7
Befattningsbyten.....	7
Fortsatt engagemang.....	7
Medinflytande	8
Medinflytandearbete (förtroendemän, NOAK och skyddsombud)	8
LMA	8
Rättssäkerhet	8
Diskussion.....	9
Avslutning	9

Sammanfattning

Under sitt återbesök på Elfsborgskompaniet på FöMedC, Göteborgs garnison, träffade Pliktrådets ledamöter LMA/rekrythandläggare, Försvvarshälsan, rättsbefäl och plutonsbefäl. Dessa funktioner träffade inte Pliktrådet vid det tidigare besöket, som ägde rum den 18 september 2019. Utöver dessa träffade ledamöterna återigen stf Komp C Lukas Axelsson och de förtroendevalda, vilket skapade möjlighet för uppdatering och återkoppling.

Pliktrådet ser att det råder en god anda mellan värnpliktiga och befäl på förbandet, och tycker att det är glädjande att NOAK-nätverket snart är aktiverat. Dock vill rådet också påpeka att det är problematiskt att rollen som LMA och rekrythandläggare åläggs samma person, då uppgifterna för respektive roll kan komma att stå i konflikt med varandra.

Inledning

Besöket genomfördes av Pliktrådsledamöterna Lisa Holmqvist och Julia Hjertén, som också genomförde det första besöket hos FöMedC. Programmet hade därför tagits fram med hänsyn till de funktioner Pliktrådet efterfrågat att träffa vid sitt tidigare besök.

Dagen avlöpte enligt följande schema:

10:00	Möte med LMA/rekrythandläggare Annika Winblad
12:00	Möte med stf Komp C Lukas Axelsson
13:00	Möte med Försvvarshälsan
14:00	Möte med rättsbefäl Roland Knopp
15:00	Möte med plutonsbefäl Dennis Jalonen och Vilhelm Engvall
17:00	Möte med förtroendevalda

Utbildning

2019/2020 (info 2019-11-12)	Antal värnpliktiga
Inryck	76
Godkända	72
Avbrott	4

Sedan Pliktrådets förra besök har antalet avbrott ökat från tre till fyra. Enligt rekrythandläggare Annika Winblad beror två av avbrotten på psykiska skäl och två på fysiska skäl.

Kullen bestod av 35 % kvinnor vid inryck, där sammansättningen av både män och kvinnor bidrar till bättre dynamik i gruppen. Plutonchefernas upplevelse är också att kvinnorna generellt har högre förtroende och är bättre lämpade.

Stf Komp C Lukas Axelsson är nöjd med resultatet under OS, då alla utom en gick i mål, och samtliga blev godkända. Plutoncheferna uttrycker att den nuvarande kullen är den bästa hittills, och att de allra flesta är mer motiverade än under frivilligtiden.

Arbetsmiljö och säkerhet

Attityder

I möte med plutoncheferna Dennis Jalonen och Vilhelm Engvall är det tydligt att de båda är mycket positivt inställda till årets kull av värnpliktiga. De ställer sig mycket positiva till arbetet de värnpliktiga gör i Strimma C.

Fysisk och psykisk hälsa

Försvårshälsan konstaterar att det beror på utbildningsfasen vilken typ av skador som är vanligast förekommande. De delger att det är ovanligt få skador i årets kull, vilket de tror kan härledas ur ett mer erfaret befälslag.

Befälen på FöMedC anpassar verksamheten och vågar ta ansvar. De skickar inte de värnpliktiga till Försvårshälsan direkt utan att först utröna vad som kan göras på plats. De flesta fallen har rört nageltrång och fotsvamp, samt en hel del skoskav tidigt under inrycket. Man har dock inte haft några marschfrakturer.

En pluton har mer infektion än de andra. Rehabilitering har fungerat bra. Förbandet har både sjukgymnast och psykolog på plats.

Igor Bobek är förbandets idrottsbefäl och har skapat belastningsplanen. Enligt plutoncheferna Dennis Jalonen och Vilhelm Engvall är den eventuellt lite väl försiktig, men man har å andra sidan inte haft några avgångar i årets kull till följd av överbelastning, vilket kan innebära att planen fungerar.

Plutoncheferna är båda positiva till det samarbete man har med Försvårshälsan, som man anser är tätt och effektivt.

Alla värnpliktiga har fått dubbla doser av TBC-vaccin. På förfrågan har även andra vaccin i vaccinationsprogrammet delats ut. Försvårshälsan vill belysa att frivillighetsaspekten i att ta vaccin kan bli ett problem i vissa fall, då det inte är tydligt vem ansvaret vilar på ifall en ovaccinerad värnpliktig drabbas av exempelvis TBC.

Det märks att psykisk ohälsa ökar bland unga generellt, en uppfattning som delas av LMA Annika Winblad. En del värnpliktiga drabbas av en känsla av isolering och mår dåligt när drömmar och livsplaner måste sättas på paus. Vanliga symptom är ångest, ätstörningar och påverkad aptit. Man upplever dock att färre drabbas på HV-komp än på Amf, vilket man tror kan bero på ett bra kamratstöd, större blandning av killar och tjejer och generellt mindre press.

Från Försvårshälsans sida tycker man sig inte uppleva att det finns ett stigma kring psykiska ohälsa, men medger också att det kan bero på att de som söker sig till Försvårshälsan är öppna med sitt mående.

När man söker sig till Försvårshälsan träffar man först en sjuksköterska innan man dirigeras till rätt funktion.

De värnpliktiga som behövt träffa psykolog har kunnat gå via sina plutonsbefäl.

Plutonsbefälen har tagit samtalet och sedan kontaktat PC. Psykologen ger råd till PC, utöver samtalen med den värnpliktige.

Försvarshälsan uttrycker att det finns skillnader i motivation och informationsgrad innan inryck, om man jämför värnpliktiga med rekryter under frivilligtiden.

Boendemiljö, lokaler och vistelseutrymmen

I samtal med de värnpliktiga är det tydligt att civilskåpet är för litet. Under vintertid, när personliga tillhörigheter, privata träningskläder, vinterskor, vinterjacka och resväska ska in i ett skåp avsett för en trave böcker, uppstår det problem för de värnpliktiga.

Befäl och ledarskap

Nuvarande kompanilag är erfaret och lugnt, vilket Försvarshälsan och värnpliktiga kan intyga. De värnpliktiga säger i samtal med Plikträdet att befälen är kompetenta och duktiga. Det märks att relationen värnpliktig-befäl präglas av ömsesidig respekt och förståelse.

LMA Annika Winblad delger dock att befälen är tidspressade på förbandet, men att de upplevs ta medinflytandet på allvar. Eventuellt har man ännu inte förstått innebörden av plikten och allvaret i den.

Plutoncheferna Dennis Jalonen och Vilhelm Engvall berättar att kompanilagen är tillfälliga. Det finns inga rader i PRIO, vilket är ett återkommande problem varje år. Till nästa inryck avgår båda nuvarande PC och hela lagen ersätts. Plutoncheferna ställer sig positiva till omorganisationen på FöMedC, där HV-kompaniet kommer ingå i en GU BAT.

Annika Winblad delger även att det ligger på adjutanten att informera de värnpliktiga om förmåner och skyldigheter.

Materiel och utrustning

De som inte kan använda Känga 90 har fått Känga 08. Försvarshälsan har skrivit rehabiliteringsblanketter för detta.

Alla värnpliktiga har fått ett blått, platt inlägg vid inryck, som dämpar belastningen en aning. Sjukgymnasten har beställt standardinlägg, men det tar tid. Formgjutna inlägg ges ut efter konstaterat behov. På Försvarshälsan ser man att det allmänt finns mycket tyckande om inlägg och sulor, men att valen man gör ändå måste grunda sig i vetenskap och erfarenhet. Framförallt borde man först och främst arbeta med uppbyggnad av fötterna och belastningstrappor, helst innan inryck.

Från Försvarshälsans håll vill man lyfta problemet med underkläder för kvinnor, som ger upphov till bland annat skavsår. Även plutoncheferna nämner problematiken med kvinnornas underkläder.

Plutoncheferna på förbandet anser inte att det finns brister i materiel. Med undantag för kvinnornas underkläder är materielelet, enligt dem, förstklassigt. De värnpliktiga lär sig snabbt hur man hanterar materielelet och ingen har ännu flaggat för problem med att få ut små storlekar.

Information och mönstring

Befälsutbildning innan inryck

Inför inrycket höll förbandets psykolog en utbildningsdag med plutonsbefälen kring stresshantering och pedagogik. Försvårshälsan ser ett stort värde i att fokuset utbildningsmässigt ligger på befälen. De värnpliktiga har så mycket att tänka på vid inryck att de inte är lika mottagliga.

Informationshelg

Plutoncheferna delger att informationshelgen är mycket uppskattad och att den minskar inryckschocken för de värnpliktiga. Den är också avgörande när det kommer till fysisk förberedelse med bland annat utdelning av kängor. Hälften av de som ska rycka in kommer på informationshelgen, och det märks tydligt efter inryck.

Försvårshälsan medverkade inte på årets informationshelg, men har varit med tidigare. Kanske ger det dock större utdelning att innan inryck utbilda befälen. De ställer sig dock positiva till informationshelgen som koncept. De ställer sig också frågan hur man bäst förbereder de värnpliktiga mentalt för utbildningen.

Information till värnpliktiga

Försvårshälsan hade önskat träffa de värnpliktiga för ett utbildningspass på tre timmar, men schemat tillät det inte. I början på varje inryck träffade dock sjukgymnasten de värnpliktiga i en timme, för utbildning om belastning. De värnpliktiga får även av sjuksköterskorna ett utbildningspass om fotvård och smittspridning.

Befattningar

Förbandet utbildar skyttesoldater och bevakningssoldater. Den enda skillnaden mellan de två befattningarna är att skyttesoldater sökte frivilligt till mönstring och bevakningssoldater blev kallade till mönstring. Båda dessa muckar 25 november och PB 8-förare muckar 29 november.

Till sommaren kommer även skarpskyttar och signalister att tas in.

Befattningsbyten

När det kommer till befattningsbyten ser LMA Annika Winblad en stor skillnad mellan frivilligtiden och plikten. På förbandet har man haft tre individer som tvingats byta befattning. En på grund av att hen saknar körkort och två flyttades då det saknades PB 8-förare.

I samtal med de värnpliktiga är det tydligt att en hel del förvirring råder kring befattningar och befattningsbyten, vilka rättigheter man har som värnpliktig och vilka möjligheter man har att motsätta sig ett beslut.

Fortsatt engagemang

Plutoncheferna delger att efter muck skriver cirka 50 % av de uttryckande avtal med HV. Några söker sig vidare till FM.

Bland de värnpliktiga råder en del förvirring när det kommer till fortsatt engagemang, och möjligheterna efter avslutad GU, inom HV. Det är tydligt att alla inte blivit fullgott informerade innan inryck om begränsningarna och möjligheterna.

Medinflytande

Medinflytandearbete (förtroendemän, NOAK och skyddsombud)

Både LMA Annika Winblad och plutoncheferna framförde att val av förtroendepersoner kommer för tidigt i utbildningen, vilket innebär att de värnpliktiga inte hinner lära känna varandra ordentligt innan man genomför valen. Det händer att de förtroendevalda visar sig sakna förtroende i gruppen.

Annika Winblad tycker att samtliga värnpliktiga borde ha större kunskap om vad medinflytande är; för att poängtera vikten i medinflytandets vikt och potential.

Annika Winblad berättar för Pliktrådet att NOAK-arbetet för närvarande ligger på is då den ansvariga slutat. Det kommer dock att anställas två personer, så frågan har hanterats.

LMA

Annika Winblad är både rekrythandläggare och LMA på FöMedC.

Rekrythandläggarpuppgiften är den stora delen av arbetet och även den uppgift som Annika anställdes för. LMA är en tillikauppgift som tillkom senare.

I sitt uppdrag som rekrythandläggare handlägger hon personärenden som kan röra utbildning, befattning eller karriär, och erbjuder även personlig marknadsföring och arbetsgivarträff. I granskningsnämnd är rekrythandläggaren handläggare och sekreterare, och tar fram underlag för beslut. I sitt uppdrag som LMA närvarar Annika Winblad på kompani- och förbandsnämnder och under utbildningen för NOAK och förtroendevalda.

Pliktrådet anser att rollerna inte går att kombinera. Vid granskningsnämnd blir problematiken särskilt påtaglig.

Utbildningen som LMA håller för de förtroendevalda är gammal och behöver uppdateras.

Som LMA behöver man dessutom mer expertis, sammanhang och tydliga riktlinjer.

Annika Winblad ringde Joakim Sundin vid HKV PROD FPE UTB angående uppdatering av utbildningen, men med uteblivet resultat.

Rättssäkerhet

Rättsbefäl Roland Knopp har tillsammans med andra rättsbefäl byggt upp en rutin kring rättsärenden, som visat sig fungera bra även i praktiken. Rutinen är inte standardiserad, men skulle behöva bli det. När man tar fram nationella riktlinjer borde rimligen de som arbetar med frågorna i praktiken konsulteras i processen.

Samtidigt vill Roland Knopp understryka vikten av lokalt spelutrymme.

Roland Knopp menar att det måste vara tydligt för de värnpliktiga vad som gäller redan från start. Det är inte Roland Knopp som håller i utbildningen för de värnpliktiga, men han har blivit underrättad om att alla värnpliktiga får en timmes rättstjänstutbildning i början av inryck. Hållningen måste alltid vara ”utan lag - inget brott” och att det generellt är viktigare att förebygga än att straffa.

Roland Knopp anser att det inte finns någon skillnad mellan värnpliktiga och frivilliga.

Han tror inte att rättsbefälen kommer att drabbas av ökade inrycksmassor.

Diskussion

Först och främst känns det som att befälen, trots tidspress, har en sund och riktig inställning till medinflytandet och dess vikt. Med det sagt är det viktigt att rollerna LMA och rekryteringsansvariga inte åläggs samma person, då det äventyrar de värnpliktigas påverkansmöjligheter.

Plikrådet tar med sig frågan om den utdaterade utbildningen för förtroendevalda och frånvaron av sammanhang, utbildning och kontaktperson för LMA nationellt, som lyftes av Annika Winblad vid Plikrådets besök.

Det är glädjande att höra att NOAK kommer att starta upp efter tillträdande av nyanställningarna.

Plikrådet vill även uppmuntra till att se över möjligheter till utökat utrymme för civila persedlar.

Generellt verkar utbildningen präglas av en positiv ledarattityd. Det märks att befäl och värnpliktiga tycker om varandra, respekterar varandra och samarbetar väl. I samtal med båda parter framhäver man att man har stor respekt för den andra.

Avslutning

Plikrådet vill tacka för vänligt välkomnande och varmt omhändertagande under sina två besök vid FöMedC under verksamhetsåret 2019.

Väl mött tills nästa besök!